

A GARTAI KŐMŰVES ÉS ÁCSTÁRSULAT

A gartai Kőművestársulat elődje, a kőműves legénycéh 1832-ben már létezett. Legjelentősebb tárgyi emlékét, a fenti évszámmal datált és a mesterség jelvényeivel (kalapács, kanál, vinkli, függővas) díszített ládát az 1839-ben kelt legényrendtartással együtt ma is őrzik. A céhrendszer eltörlése (1872) után a kőműves legénytársaság mint testület tovább működött, őrizve céhes hagyományait, szokásait. Magyarországon 1860-ban lépett hatályba és 1872-ig volt érvényben a császári nyílt paranccsal kibocsátott Iparrendtartás. A rendelkezés kötelezővé tette a meglévő iparos szervezeteknek (céhek) szabályzataik újbóli megállapítását, illetve lehetővé tette a nem céhbeli kézművesek számára társulatok alakítását. Ebben az időszakban, 1867-ben alakult meg a gartai Ácstársulat. A ma vallási jellegű társulat előzményéről (legénycéh) egyelőre nem tudunk.

A társulatok tárgyi emlékei mellett a tisztségviselőivel és működésével kapcsolatos terminusok szintén az egykori céhszervezetben gyökereznek. Az újabb alapítású Ácstársulat ehhez teljesen hasonló terminológiával és szokásokkal él. A mindennapi szóhasználatban egyre ritkábban ugyan, de az elnököt még céhmesternek, az augusztus 20-án, Szent István király napján tartott közgyűlést céh napjának, céhnapnak, vagy egyszerűen csak céhnek nevezik. Négy-négy körmeneti lámpásukat a templomban őrzik, társulati tag temetésére és körmenetekre szokták onnan kivinni. Mindkét társulat zászlója téglalap alakú, piros-sárga rojttal szegett piros selyem, rövidebb oldalán rögzíthető a keresztben végződő zászlórúdhoz. A kőműves zászló egyik lapját Patrona Hungariae-ábrázolás díszíti, fölötté „GARTAI KŐMŰVES-TÁRSULAT 1961” – felirat, a másik zászlólapon a társulat patrónusának, Szent Rókusnak képe látható.

Az 1907-ben fölszentelt új gartai templom díszítésében a társulatok is részt vállaltak. Először az ácsok kezdtek gyűjtést, amelynek eredményeképpen a diadalív bal oldalán fölállították Szent József szobrát. A templom első figurális kifestésére 1924-ben került sor. A munkát Steiner Antal soproni festő végezte, aki a hajó falára a Kőművestársulat följajánlásából Szent Rókus képét festette meg. Úrnapján a Szent Katalin utcában fölállított négy oltársátor közül egyet az Ácstársulat, egyet pedig a Kőművestársulat díszít fel. A céhnapot mindig István király napján tartották. Ha céhmesterválasztásra került a sor, azt a korelnök vezette. A választás után a ládát a fölszalagozott, fölvirágozott saroglyaszerű hordozójára helyezték, tetejére kulcsoskalácsot tettek, majd négy céhtag ének- és muzsikaszóval vállon átvitte az új céhmester házához, ahol ismét az asztalra állították. Utána került sor az elmúlt egy esztendő alatt fölszabadult segítők bekeresztelkedésére. A társulatok a tagsági díjból négy-négy misét szolgáltatnak, kettőt az élő, kettőt a meghalt tagokért, amely szokás eredete feltehetően a céhek négy „fertály esztendei”, más néven „kántormisé”-jére megy vissza. Az elhunyt után a társulatban özvegye lép a helyére. A tagdíj felét fizeti haláláig, ennek fejében ő is társulatos temetést kap. A céhrendszer 1872-ben történt eltörlésével a legénycéhek helyébe hivatalosan nem lépett semmiféle érdekvédelmi szervezet. A kőművességnek és a hozzátapadó hagyományoknak a faluban akkor már évszázados múltja kétségtelenül közrejátszott abban, hogy a kőműves legénytársaság mint testület tovább működött, napjainkig őrizve céhes hagyományait. A gartai ácsok 1867-ben szintén társulatba tömörültek. A társulatok napjainkra leginkább vallási funkcióikat, illetve temetkezési egyület jellegüket őrizték meg.